

SVATÝ KAREL BOROMEJSKÝ „La candela per far luce deve consumarsi“

Narodil se 2. října 1538 v Aroně rodičům Gibertovi a margheritě Medici. Už ve dvaceti letech mohl projevit svou energii a praktický smysl. V červnu 1558, po smrti hraběte Giberta, Karlova otce, španělská vláda, která byla ve stálém boji s Francouzi, vyslala vojenský oddíl, aby obsadil pevnost Rocca di Arona. Zatímco Fridrich, starší Gibertův syn, se o tuto svévůli nezajímá, Karel naopak intervenuje u blízkých i vzdálených přátel, píše králi Filipu II., dává staršímu bratrovi přesné instrukce a zajišťuje mu peníze. Právě tou dobou, v prosinci 1559 Karel končí svá studia na univerzitě v Pávii doktorátem občanského a církevního práva. Rocca di Arona, navrácena rodu Boromejských v lednu 1560, byla pak v roce 1800 na rozkaz Napoleonův srovnána se zemí. Pokoj, v němž se světec narodil, nechal kardinál Federico přenést z Rocca do kostela Sacro Monte.

Karlův strýc z matčiny strany, milánský kardinál Giovan Angelo Medici, se stal 25. prosince 1559 papežem. Hned po svém zvolení pozval sestřiny děti do Říma. Dostí pozoruhodný je list, v němž Karel popisuje cestu z Milána do Říma, v lednu 1560. Mladík žertovně popisuje hemžení vážených dam za boloňskými okny, aby obdivovaly papežova synovce, který má namířeno k netušeným počtům a bohatství. V Římě pak oba bratři, Federico i Karel, žijí v královské okázalosti.

Koncem ledna je Karel jmenován kardinálem; v květnu Fridrich uzavírá manželství s Virginii della Rovere, dcerou urbinského vévody. Oběma se dostává vysokých počtů, četných a nesmírně bohatých prebend. Gerolamo Soranzo, vyslanec Benátské republiky v Římě, napočítal v roce 1563 kolem 50.000 dukátů ročního příjmu kardinála Boromejského. Znenadání však, 19. listopadu 1562, po několikadenní horečce, umírá sedmadvacetiletý hrabě Fridrich, zanechávaje po sobě osmnáctiletou bezdětnou manželku. Tato událost byla pro Karla zdrcující: tak okázalý život, tolik manželského štěstí, tak velká rodinná očekávání, a vše se v jediném okamžiku hroutí. Vícekrát se během následujících let svěřil svatý arcibiskup svému správci Specianovi, že nenadálá bratrova smrt byla prostředkem, který si zvolil Pán, aby jej přiměl k radikální změně života.

Byla to hrozná, ovšem hluboce uvážená volba. Byl nesmírně bohatý, jediný mužský potomek rodu, jediný dědic; nebyl ještě knězem; devatenáctiletá vdova po bratrovi ještě neměla děti - v Římě i jinde se mnozí domnívali a mluvili o tom, že se za něj provdá. Tímto směrem na něj naléhali i příbuzní a přátelé, ba dokonce i ten, kdo nad ním měl nejvyšší pravomoci, totiž strýc, papež Pius IV., pro něhož pracoval jako osobní sekretář. Všichni dobře věděli jaké přisnosti je schopen Pius IV.: v březnu 1561 dal popravít kardinála Carla Carafu, jeho bratra i dva jeho společníky. A přece se synovci podařilo strýce přesvědčit.

Papež Pius IV. na konzistoři konané 4. června 1563, prohlásil: vzhledem k tomu, že zemřel hrabě Fridrich, na něhož vkládal všechny naděje pro pokračování svého domu, a zůstal jen jeho bratr-kardinál, mnozí jiní papežové by zajisté kardinála synovce vyzvali,- a to nikoli bezdůvodně - aby se oženil. On však, papež, rozhodl, aby synovec setrval v onom povolání, které si zvolil, a proto jej povýšil na kardinála-kněze. Čtrnáct dní nato, 17. června 1563, Karel přijal kněžské svěcení a 7. prosince téhož roku svěcení biskupské. Abychom alespoň částečně dokázali pochopit následující události života sv. Karla, jeho

přísnost na sebe i jiné, jeho neutuchající nasazení, je třeba uvědomit si náboženskou krizi, která zavládla v letech 1562-63. Mladý kardinál proto chtěl s nesmlouvavou přísností usilovat o dokonalost a svatost. Začal se postit jeden den v týdnu o chlebě a vodě, trávil dlouhé hodiny na modlitbách. Drasticky omezil výdaje svého domu: propustil najednou osmdesát svých nejbližších (předtím jich měl 150).

V životopise, který vydal Bascapé v roce 1592 v Ingolstadtu, čteme: „Poté, co kardinál Boromejský přijal svatá svěcení „*personam ex eo tempore visus est longe diversam induere*“, čili těm, kteří ho znali se zdálo, že se po přijetí svěcení změnil. V jedné zprávě, kterou v březnu 1565 poslal ambasádor Giacomo Soranzo do Benátek, píše o tom, co viděl na vlastní oči: „*Kardinál Boromejský není ve svých 27 letech v dobré fyzické kondici, jsa trýzněn studii, posty, bděním a dalším odřikáním ... jeho život je bezúhonný a čistý. Denně slouží mši svatou, hojně se postí a vše prožívá s tak hlubokou zbožností .... Že lze právem konstatovat, že on sám je římskému dvoru prospěšnější, než všechny koncilní dekrety dohromady. Málokdy se totiž vidí, aby papežův synovec, jemu tak drahý, v tak útlém věku překonal sám sebe, tělo i svět na dvoře plném tolikerého blahobytu*“.

Příjmy a vlastní střídmost mu dávaly prostředky pro pomoc nemocným a dalším dílům ve prospěch ocitnuvších se v nouzi a zbloudilých.

Zdá se, že mladý kardinál nějakou dobu pomýšlel na to, že se vzdá přílišných úradů, které jej držely u papeže, na římském dvoře, který se mu nelíbil, a že se chtěl uchýlit ke kontemplativnímu životu, zřejmě k řádu kamaldulských mnichů. Přesvědčil ho biskup z Bragy, Bartolomeo de Martyribus, který přišel do Říma z Tridentu v roce 1563. Tento svatý muž zastával na koncilu mínění, že biskupové mají vážnou povinnost osobně spravovat svou diecézi a stabilně v ní sídlit. Mladý Boromejský i díky němu pochopil, že pastorační činnost není než neustálým vykonáváním těch nejvyšších ctností. Byl to právě de Martyribus, který přivedl Boromejského k tomu, aby se nezříkal milánského arcibiskupství, které mu papež svěril „in commenda“ (jako obročí), a kterého se Karel ujal prostřednictvím správce už v únoru 1560.

sv. Karel Boromejský, obraz na bočním oltáři
v chrámu sv. Benedikta v Pustiměři

Po skončení Tridentského koncilu, v prosinci 1563, nabyl Boromejský přesvědčení, že tím nejnaléhavějším úkolem Vatikánu, ale i jeho osobním, je uskutečňování tridentských dekretů. Giussano, v životopise psaném v Římě v roce 1610, píše: „*kardinál Boromejský velmi dobře chápal, že neexistuje žádný mocnější lék, jak nějakou věc účinně prosadit, než vidět na vlastní oči, jak ji konají ti, kdo ji nařizují*“. Přímo jeho povinností tedy bylo přestěhovat se z Říma do svého sídla v Miláně. Největší překážkou odjezdu byl staříčkový papež, který si chtěl mladého a věrného kardinála-synovce podržet u sebe. Boromejský se proto staral o Milán prostřednictvím vikářů, biskupů a těch, kterým důvěřoval. V roce 1564 se mu podařilo získat od otce Layneze třicet jezuitů a poslat je do Milána. Až konečně 15. srpna 1565 – jak se píše ve zprávě - Boromejský „*s tím největším naléháním jakého byl schopen, žádal od Našeho Pána (totiž papeže) propuštění, aby mohl odejít do své milánské rezidence. I přes obtíže mu to bylo na dva měsíce umožněno*“. Časně ráno, 1. září, odjel z Říma, v doprovodu asi 150 osob a sedmdesáti vozů. Všude po cestě se mu dostávalo vřelého uvítání. Ve Viterbu, Bolseně, Sieně i Florencii, kde pobýval v Palazzo Vecchio. Zajímal se o duchovní potřeby různých míst. V jednom dopise z těchto dnů informoval papeže Pia IV. o nutnosti ustanovit ve Florencii biskupa, který tam už čtyřicet let scházel.

Skvostný byl jeho příjezd do Boloně coby v šarlat papežského legáta. Tady setrval tři dny. Další etapou bylo opatství Nonantola, které mu patřilo jako obročí. V Modeně navštívil nemocného kardinála Moroneho. Pak následovalo Correggio, Parma, a 20. září jej vítala Piacenza. Poslední etapa jej nakonec zavedla do opatství Chiaravalle, kde se zastavil v usebranosti a modlitbě. Velkolepý vjezd do Milána se uskutečnil v neděli 23. září odpoledne.

Milánská diecéze tehda sahala i za hranice dnešního území, do farností v údolí Blenia, Levantiny, Riviery a Capriasca i dalších míst na západním břehu Verbana. Dohromady tu bylo více než 750 farností, velký počet konventů, kolem 5000 kněží a řeholníků, 3400 řeholnic. Kněžím, i přes jejich značný počet, scházelo řádné vzdělání. Na druhé straně nebyli ve svém poslání nikterak povzbuzováni špatnými příklady světského života prelátů. Ani v této poušti však nescházely ostrůvky horlivosti, zvláště kolem nových řeholních kongregací. Biskupové v Miláně nesídlili více než osmdesát let: faráři proto byli neznalí a mnozí z nich zpustlí; tančilo se i v kostelích; byla častá veřejná cizoložství; až příliš mnoho klášterů bylo do značné míry otevřených. Píše se, že k vyčištění arcibiskupského paláce, aby se stal obyvatelným, bylo třeba vyvést „sto vozů hnoje, šrotu střepů a železného haraburdí“.

Karel Boromejský chtěl zahájit svou rezidenci ve své diecézi konkrétním příkladem nezištnosti. Francesco Cusani, střízlivý a důkladný laický historik, v prvním díle *Dějin Milána* (Storia di Milano), vydaných v roce 1861, píše toto: „*Karel začal zářným příkladem nezištnosti, když se zřekl roční renty ve výši jednoho miliónu a tří set padesáti tisíc lir, pocházejících z polností, beneficí a obročí, jež mu udělil papež. Část dal ve prospěch veřejnosti, za účelem vybudování užitkových a velkolepých staveb*“. Cusani čerpá od dvou očitých svědků, totiž Bascapého a Giussano. Druhý jmenovaný říká: „Vzhledem k tomu, že vlastnil dvanáctero opatství a mnohé penziony, (sv. Karel) se všech vzdal, u některých měl od papeže volnou ruku, jiné převedl kolejím a dalším místům bohopocty ... zbavil se Orijského knížectví, které mu vynášelo deset tisíc dukátů ročně ... dal na prodej tři galéry, zděděné po bratrovi a získané prostředky použil ke zbožným účelům...“. Prodal dokonce i vzácné stolní servisy, které si přivezl z Říma: prodej se musel zčásti uskutečnit

v Benátkách, protože v Miláně nebylo dostatek zájemců. Tímto odříkáním, jak píše Giussano, arcibiskup „osmdesát tisíc dukátů ročních příjmů zredukoval na dvacet tisíc“. Na dvou různých místech svého životopisu se Bascapé zmiňuje o tomto „nesmírném bohatství, které Karel rozdal kvůli dokonalosti“, o zřeknutí se hojných rent, o zbavení paláce skvostů a nádherných oděvů, vzdání se obročí a tučných zisků, jež mu vynášela, o „stupor grande“ (velkém úžase), který tímto gestem sedmadvacetiletý arcibiskup vyvolal. Následující neděli, čili 30. září 1565 pronesl Boromejský v milánském dómu své první kázání, v němž obyvatelům ukázal – jak říká Giussano, „vroucím touhu sloužit jim, dáváje přítomnosti ve své Církvi přednost veškerou velkolepostí Říma“. Během devatenácti let své biskupské služby skutečně lidem věnoval všechnen svůj čas, všechny své síly až do vyčerpání života. V tomto krátké shrnutí nelze než nastínit rozmanité formy jeho prozíravé činnosti, budování mnoha kostelů, kolejí a škol, pastorační návštěvy ve všech osadách a městech diecéze, velkolepé zákonodárství vyhlášené na šesti provinčních a jedenácti diecézních synodách. Všechny tyto zákony byly vydány v roce 1582 v Miláně pod názvem *Acta Ecclesiae Mediolanensis*: z Lyonu si jich objednali sto kusů; arcibiskup z Toleda si jich nechal poslat deset. Svatý biskup ženevský, František Saleský, prohlásil, že studium těchto stránek je nezbytné pro každého biskupa. Zastavme se tedy alespoň u dvou momentů jeho arcibiskupské činnosti: roku hladu a roku moru.

Velmi špatná sklizeň v roce 1569 způsobila velký nedostatek chleba a pokrmů vůbec. Následujícího roku se velká část rolníků hnula z osad do města. Svatý Karel přikázal svému almužníkovi, aby sáhnul „hlouběji do kapsy“ a šel dál, než byla stanovená míra štědrosti, aby se tak pomohlo lidem trpícím hladem. Na své náklady kupoval velké množství mouky, rýže a zeleniny. Nařídil, aby se před bránu arcibiskupského paláce, - do nějž byl ostatně volný vstup - vynesly kotle plné uvařených pokrmů. Denně živil více než tři tisíce lidí, a to po celou dobu nouze, která trvala několik měsíců.

Významným údobím života Boromejského byla léta 1576-77, kdy oblast postihl mor, který – jak píše Manzoni v XXX. Kapitole Snoubenců, zkrušil „značnou část Itálie a zvláště Miláňany, kde se nazýval a dosud nazývá morem svatého Karla. Tak obětavá byla jeho dobročinnost! Mezi mnoha tak rozmanitými a tak proslulými vzpomínkami obecného neštěstí, vyniká vzpomínka na jednoho muže; protože tohoto muže inspirovalo k mnohem památnějšímu vnímání a konání, jež předčí vzpomínky na zkázu; vrýt si jej do paměti, jako souhrn všeho toho neštěstí, neboť jej burcovalo ke každému z nich jako vůdce, pomoc, příklad i dobrovolnou oběť; z toho, co bylo v očích všech katastrofou, dokázal tento muž učinit počin; nazvat ji po něm je výsadou, objevem“. Nákaza se v Miláně začala šířit v srpnu 1576. Působivé, i když zlomkovité útržky z oněch událostí lze číst v dopisech janovského šlechtice, Papiria Picediho, který tehdy žil v Miláně. Na konci září si mor vyžádal už šest tisíc mrtvých. Významné osobnosti prchli do vzdálených a bezpečných míst, mezi nimi byl i španělský panovník, aby si tak lépe mohli zajistit pomoc. Arcibiskup se naopak rozhodl zůstat. Byl si dobře vědom rizika a proto v září 1576 sepsal svou závěť a opatřil ji všemi právními náležitostmi. Svým universálním dědicem jmenoval milánskou nemocnici Ospedale Maggiore. Jakkoli velký lazaret se zakrátko ukázala být nedostačující, aby mohl přijmout všechny postižené. Rozhodl se tedy postavit dvě stovky stanů za každou z městských bran. V říjnu byla nařízena karanténa: ztemnělé domy, obchody a dílny zavřené. Osmdesát tisíc lidí se tak ocitlo bez práce. Zavřeny byly i kostely: arcibiskup nechal postavit oltáře pod širým nebem na náměstích a rozcestích. Prosil a dostalo se mu velkodušné spolupráce, kdy zástupy mužů a žen navštěvovaly nemocné a

posluhovaly jim. Při informativním procesu, který se konal v roce 1603 v Miláně, prohlásil Ambros Fornerod z Fribourgu, který strávil po Karlově boku více než dvacet let jako jeho domácí a také „tlumočník“: „Nemohu opomenout, že když blahoslavený Karel viděl při vypuknutí moru, jak zasažení chudí zjevně trpí, a nemá jim kdo posloužit, a není ani kněží, poslal mě do Levantiny ve Švýcarsku, a já odtud na jeho náklady přivedl čtyřicet mužů a asi 14 žen i několik kněží, aby těmto nemocným posluhovali.

Sám arcibiskup den co den vycházel navštěvovat nemocné a ve stanech i lazaretě jim obstarával potřebnou pomoc. Bascapé uvádí, že i v tom neustálém ohrožení života byli i takoví, co kradli a oddávali se bezbřehým rozkoším. Pro zajištění jistého pořádku, arcibiskup přesvědčil představitele města, aby správu lazaretu svěřili bratřím kapucínům. V zimních měsících 1576-77 bylo třeba také tisícům nemocných zajistit teplé oblečení. Ke zhotovení šatů a kabátů použil Karel tapiserie svého domu: rozdál na 800 loktů purpurové tkaniny a 600 loktů tmavě fialové látky. Konal také nesčetná prosebná procesí, při nichž úpěnlivě prosil Boha, aby vzdálil morovou ránu. V září 1577 se dalo říct, že mor ve městě ustal, zatímco okolní osady byly dosud zamořené. Faráři z Luina poslal značné peníze, aby se postaral o morem postižené v Maccagnu. Ještě v roce 1580 šel Karel navštívit morem nakažené v Brissagu: Possevino, který jej na této cestě provázel, se v krátkém životopise, vydaném v roce 1591 v Římě, zmiňuje o tom, že arcibiskup vešel do domu každého z postižených a „každému dal, kolik potřeboval, jednomu dva zlaté dukáty, jinému tři, jednomu víc, jinému míň“.

Po prodělaném moru Milán rychle obnovil svůj provoz. Už když tudy procházel pan Montaigne v roce 1581, psal ve svých novinách: „Milán je nejlidnatějším městem Itálie ..., scházejí mu paláce Říma, Neapole,

Janova, Florencie, ale velikostí je všechny předčí, a co do návalu lidí dosahuje Benátek“. Přeživší však, stejně jako města i osady nezapomněly na hrdinský altruizmus arcibiskupův v oněch létech velkého utrpení. Při své náboženské činnosti musel arcibiskup čelit neznalosti a úpadku kněží, dále pak ubíjejícímu se vměšování státních představitelů do záležitostí Církve, a konečně herezi, která hrozila ze severních zemí.

Augsburský mír v roce 1555 mezi protestanty a katolíky nastolil princip: *cuius regio, eius et religio*: lidé musejí vyznávat náboženství toho, kdo jim vládne. Náboženská svoboda

byla uznána jen knížatům, nikoli občanům. V XVI. století se za základ obecného práva považovalo právo hlavy státu moci vnútit své náboženství poddaným.

Zatímco velká část milánské diecéze patřila pod katolického krále Španělska a tedy hereze se tu běžně nevyskytovala, farnosti švýcarských údolí ležely na hranicích a byly proto v kontaktu s protestanty různých denominací. Mezi představiteli protestantských kantonů a rovněž katolických kantonů panovala silná vůle zarputile si hlídat svou tradiční autonomii, totiž nedopustit vměšování církevních představitelů ani do záležitostí, které se týkají církvi.

Z několikaleté zkušenosti ve vrcholných úřadech římské kúrie, Karel dobře znal mnohé škody, které způsobilo nemálo italských odpadlíků v alpských údolích. Účastnil se například tajných jednání mezi římskými delegáty a biskupem Vergeriem: v Miláně všichni věděli o jeho útočných hanobeních v kostele v Casacciu na úbočí Maloji, v květnu 1551. jednání zrušil papež Pius IV. zatímco v Curychu a Bernu musely poddaní bezpodmínečně přijmout náboženství, předepsané vládou, v Grigioni toto rozhodnutí bylo v rukou jednotlivých společenství. Všichni pak viděli, jak málo evangelijní byly často důvody, jež vedly k obrácení některých komunit „k evangeliu“ na úbočích *in Grisonibus*.

Po všech těchto zkušenostech a úvahách Boromejský po několikaletých návštěvách na dotčených místech a důkladném ověření v roce 1570 i v samotném Švýcarsku, poslal do Říma „informaci“, v níž žádal Svatý Stolec, aby zvažil zřízení nunciatury ve Švýcarsku. Boromejský v tomto spisu Švýcary velmi chválí: „Jádro národa, dobré a hodnotné... tvoří bezúhonní obchodníci ... cestuje se bez hrozby loupežných přepadení ... jsou natolik spjati s katolickým náboženstvím, že by byli ochotni i rozpoutat novou válku s protestantskými kantony, aby je zbavily hereze“. Poznal lidi osvědčených schopností politických i vojenských, spravující značná jmění a požívající vysoké prestiže ve vlasti i za jejími hranicemi, kteří se věnují katolickým zájmům s obdivuhodným nasazením a osobní obětí, jako např. Ludwig Pfyffer z Lucernu, Melchior Lussy z Untenvalden, Hans Zumbrennen z Altdorfu, Walter Roll z Uri, a další. I svatý Karel poznal, jak pravdivý byl výrok Lippomana, biskupa ve Veroně (1548-58) a potom v Bergamu, že „hereze začíná Otčenášem a končí hákovnicí“. V Ženevě bylo totiž během pouhých čtyř let (1542-1546) odsouzeno k smrti šedesát lidí kvůli ideologickým rozepřím.

V létech pontifikátu Pavla V. (1566-72), což jsou i léta svatého Karla, nabyla nesnášenlivost na poli protestantském i katolickém vrcholu křížové výpravy. Na obou polích se nehledalo než zničení protistrany. Po plenění Hugenotů ve Francii, kteří v Montpellier povraždili 150 kněží a v různých částech zničili deset tisíc kostelů, vypukla v srpnu katolická odvěta o Bartolomějské noci, kdy jen v Paříži bylo pobito 4000 Hugenotů. V Anglii, za vlády Marie Katolické (1553-58) bylo vyneseno 300 rozsudků smrti z náboženských důvodů. Ze stejných příčin bylo za vlády Alžběty (1558-1603) pobito 123 katolických kněží a 61 laiků. Svatý Petr Canisius, když v srpnu 1571 kázal v Innsbrucku, zastával oprávněnost trestu smrti pro ty, kdo chtějí zrušit mši a pohrdají Církví či ji popírají. Dva měsíce předtím se v Coire postavilo sedmdesát ministrů na synodu za tezi Tomáše Egliho, Bullingerova učedníka, že „papeženci“ musí být vypleněni, a to i hrdelními tresty, bude-li třeba.

Na tomto tragickém pozadí je třeba hodnotit pět návštěvy svatého Karla ve švýcarských údolích: ostatní farnosti navštívil jednou, nanejvýš dvakrát. Vysvětluje to i jeho snaha o uskutečnění tridentských dekretů. U mimořádné starostlivosti svatého Karla o Švýcary se zastavil i svatý František Saleský.

Pro kleriky ze tří údolí zřídil svatý Karel menší seminář v Pollegiu, a pro teologickou přípravu založil Helvetskou kolej v Miláně. V milánské diecézi nacházel Boromejský všude hory přestupků a zmatků. Začal s obnovováním klauzur v kláštorech a instalováním mříží; chtěl, aby se skoncovalo s hýřením a obchodováním v kostelích. Aby vyloučil milkování alespoň z kostelů, nařídil vybudovat v lodích hrazení, aby tak oddělil muže od žen. Za předpoklad účinného pastoračního působení považoval neomezené uplatňování biskupské jurisdikce na kněze i laiky. Byl přesvědčen, že má právo uvěznit ve svých věznicích nejen kněze a řeholnice, ale i laiky odsouzené biskupskými soudy. Nato se vzedmuly hlasité protesty ze strany civilních představitelů.

Díky svému právnímu vzdělání, měl Boromejský téměř středověké chápání vztahů mezi státem a Církví. Proto jeho střety se španělskými vládci byly tak časté. V roce 1573 například exkomunikoval Requesense, který veřejně překročil arcibiskupovo nařízení zákazu tanců ve sváteční dny. Záležitost nakonec skončila až v Římě, ale vyřešena nebyla, i proto, že Requesense povýšil a přestěhoval se do Holandska.

Ještě halasnější byl konflikt s panovníkem Ayamontem, který v únoru 1579 poslal na náměstí ozbrojence, aby souboji a troubením rušili arcibiskupovo slavení v dómu. Rozšiřovaly a zavěšovaly se letáky s příkrými kritikami arcibiskupa: že má přehnané požadavky, že ho mnozí nenávidí, že podněcuje k rebeliím a zmatku. I v římských kruzích se stále více ozývaly výhrady k jeho metodám. Šířící se hlasy šeptaly, že i nejvyšší madridské kruhy navrhovaly Římu, aby v tomto ohledu zasáhl a že papež Řehoř XIII. nebyl vůbec přesvědčen o tom, zda má milánský kardinál ve svých požadavcích zela pravdu. Rovněž rada milánských dekurionů rozhodla vyslat do Říma některé milánské patricije s pověřovacími listinami pro papeže a některé kardinály, a žádat, aby se nedovolovalo, „aby se milánskému lidu ukládaly bez jeho souhlasu přísnější zákony než ostatním křesťanům“. Vážnou krizi svého postavení si uvědomil i arcibiskup. V létě 1579 se proto rozhodl odebrat sám do Říma, aby se hájil. Ve věčném městě setrval něco přes čtyři měsíce, od srpna 1579 do ledna 1580. Po cestě do Říma strávil „čtrnáct dní v kamaldulské pustevně: v postech, modlitbách a kontemplaci projednával s Bohem záležitost své Církve“. Další modlitební noci strávil ve Verně. Nakonec vykonal pouť do svatého domku v Loretě. Těchto pár zmínek stačí jako důkaz dlouhých zamyšlení nad svými metodami a důvody odpůrců v Miláně i v Římě, kterými se tehdy Karel obíral.

Delegace milánských zástupců předložila různým římským institucím své nářky a volala po nápravě „pobouření“, jež způsobila nařízení svatého arcibiskupa. Během čtyř měsíců však kardinál zvrátil situaci ve svůj prospěch.

Poslední namáhavá cesta svatého Karla vedla do Ascony, 30. října 1584. Předchozího večera se nalodil v Aroně. Časně ráno v úterý 30. dorazil do Cannobia, kde se zastavil, aby slavil mši svatou. Poté se znovu nalodil a kolem deváté dorazil do Ascony. Ve farním kostele před lidem a obecní radou předsedal slavnostnímu aktu založení papežské koleje. Při čtení dostal záchvat horečky. Odpoledne se nalodil a dorazil do Cannobia, kde přenocoval v domě Omaciniových, nedaleko pobřeží. Ve středu ráno, 31. října, se vydal zpět do Arony. Svou poslední mši svatou slavil ve čtvrtek 1. listopadu ráno v Aroně. V pátek, 2. listopadu jej brzy ráno znovu zachvátila horečka, když se plavil lodí podél Ticinia a Naviglia do Milána, kam dorazil večer. V sobotu, 3. listopadu 1584 v 21.40h umírá. Bylo mu 46 let a 21 dní. V noci z úterý na středu mu dva příslušující kapucíni říkali že by svou strohost mohl trochu omezit. On jim odvětil: „*Má-li svíce svítit, musí se stravovat*“. A Karel Boromejský skutečně strávil život pro svůj lid.

JAN PAVEL II.
U PŘÍLEŽITOSTI 400. VÝROČÍ ÚMRTÍ SVÉHO KŘESTNÍHO PATRONA
(homílie při mši svaté na dómském náměstí v Miláně, 4. listopadu 1984)

„Hospodin je můj pastýř“ (Žalm 23,1). Milovaní bratři a sestry, shromáždění v centru tohoto prestižního a pracovitého města, jemuž se sv. Karel věnoval jako pastýř! Kardinál Karel Boromejský, arcibiskup milánské Církve, odevzdal svou duši Bohu 3. listopadu 1584. Zemřel ve věku 46 let. *Oči upřené na Ukřižovaného* jsou posledním svědectvím tomu, jemuž zcela

zasvětil život. Dnešní liturgie v ambrosiánském obřadu nám představila souhrnný profil tohoto života. Při pohledu na ukřižovaného Krista, jakoby umírající opakoval: „Hospodin je můj pastýř“.

A spolu se svým umírajícím biskupem jakoby stejná slova opakovala *celá milánská Církev*. Pán se už svého času dal této církevní komunitě poznat jako dobrý Pastýř skrze velkého svatého Ambrože, a během staletí prostřednictvím mnoha dalších biskupů.

A hle, v XVI. století nachází Dobrý Pastýř znovu svůj odlesk – *Ambrožova majestátu* – v Karlovi z rodiny Boromejských, jehož 400. výročí smrti si připomínáme.

Kdo je Dobrý pastýř? Je to ten, kdo *dává* za ovce svůj život.

Ten, který *zná* své ovce a ony znají jeho.

Ten, jehož hlasu *naslouchají* a stávají se jediným Božím společenstvím, jediným stádcem.

Je to ten, jehož Otec *miluje*.

Je to Kristus.

Karel Boromejský, umírající na tvrdém loži, se noří svým pohledem i srdcem do Krista ukřižovaného, a jako by opakoval: „Hospodin je můj pastýř“.

Milánská Církev, shromážděná kolem lůžka umírajícího, jako by říkala:

- dobrý pastýř

- byl s námi, v průběhu těchto let, *pastýř utvořený podle Krista*.

- Hle, dobrý pastýř nás opouští.

Svatý Karel Boromejský byl velkým pastýřem Církve především proto, že *sám následoval Krista Dobrého Pastýře*.

Šel za ním s vytrvalostí, naslouchal jeho slovům a hrdinským způsobem je uskutečňoval. Evangelium se mu stalo pravým slovem života, formovalo jeho myšlenky i srdce, rozhodování i jednání.

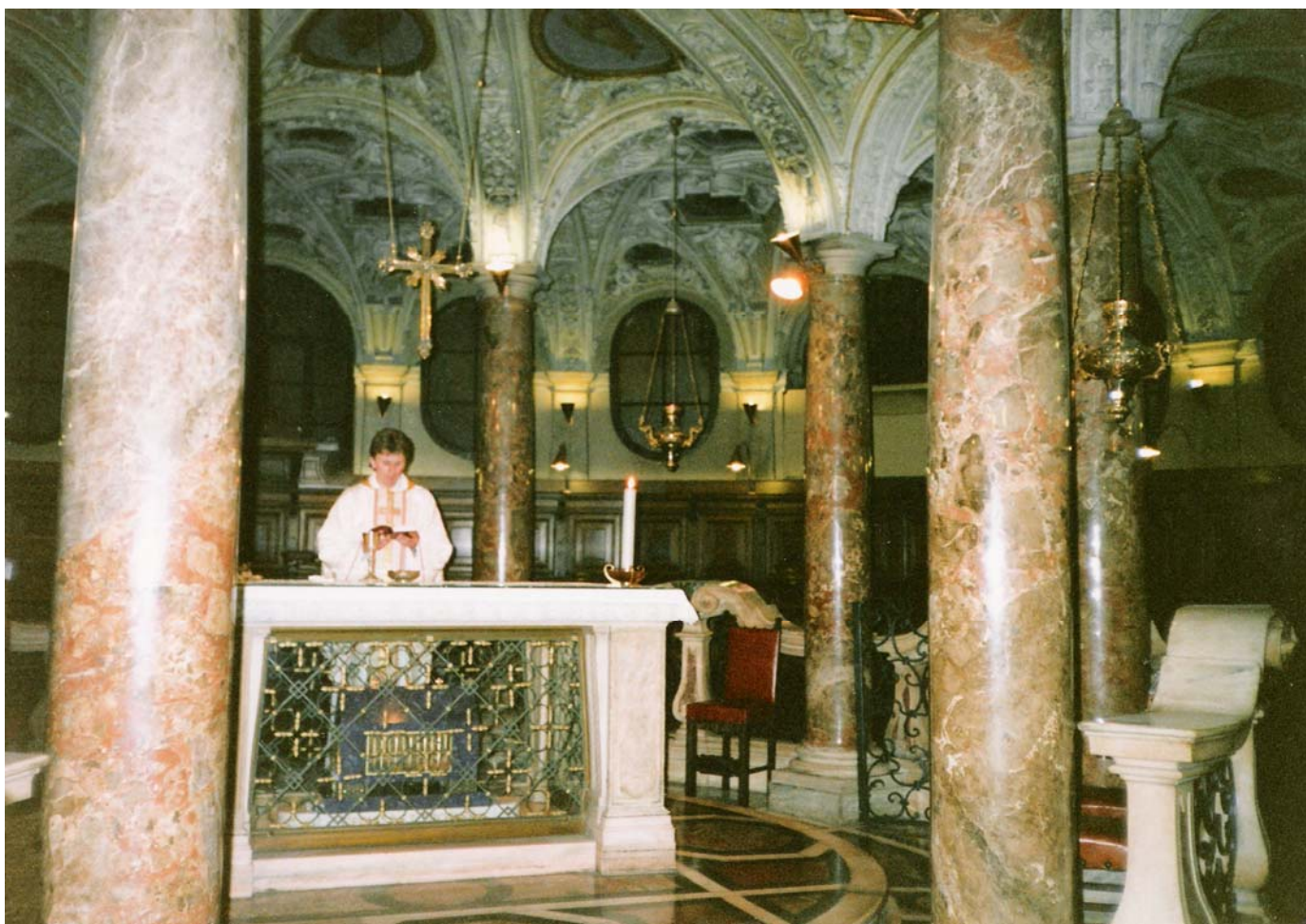
Ve svátosti křtu je v nás počat nový život. „Víme, že jsme přešli ze smrti do života“, jakoby opakoval Karel Boromejský spolu s apoštolem už od dětství ... „přešli jsme ze smrti do života, protože milujeme bratry“ (1Jan 3,14).

Právě tato láska z něj učinila mimořádného učedníka a následovníka Krista-Dobrého Pastýře.

V mladém věku byl jmenován kardinálem svaté Církve římské a milánským arcibiskupem; *byl povolán stát se pastýřem Církve, neboť sám se nechával vést Dobrým Pastýřem.*

„Hospodin je můj pastýř .../ vodí mne k vodám, kde si mohu odpočinout. /Vede mne po správných cestách/ pro lásku k svému jménu“ (Žalm 23,1-3).

Jak důležité bylo právě v oné době kráčet „*po správné cestě*“. Jak bylo důležité mít v sobě samých onu „*čilost*“ a *silu Ducha*, kterou pak bylo třeba předávat jiným! Jak důležité bylo nacházet *odpočinutí* v samotném Pánu prostřednictvím modlitby, kontemplace a úzkého spojení s ním uprostřed námah, úkolů a útrap tohoto mimořádného povolání!

Mše svatá v kryptě milánského dómu u hrobu sv. Karla Boromejského, květen 1991.

Uprostřed těchto *námah a zápasů*, vlastních pastýřské služby, mohl Karel Boromejský opakovat s pohledem upřeným na Krista: *Tvůj kyj a tvá hůl, ty jsou má útěcha*“ (Žalm 23,4). Tak *vstupoval mezi svůj Boží lid*, do své Církve jako biskup a pastýř a podílel se na neproniknutelném tajemství Krista, věčného a jediného pastýře nesmrtelných duší, jenž zahrnuje věky a pokolení, vštěpujíc jim jas „*budoucího věku*“.

Věk a pokolení, v němž bylo dáno Karlovi žít a pracovat, nebyly snadné. Patřily naopak k obzvlášť těžkým dobám dějin Církve.

S očima upřenýma na svého Vykupitele a Snoubence, jakoby kardinál Boromejský opakoval se žalmistou: „I kdybych kráčel temnotou rokle/ *nezaleknu se zla, vždyť ty jsi se mnou*“ (Žalm 23,4).

Svatý Karel se nezalekl hrozeb a nebezpečí, jež se tehdy vznášely nad Církví. Dokázal jim čelit. Měl pokoru a vznešenost vizí nezbytných k tomu, aby platně přispěl k dovršení tehdy neodmyslitelného *díla* Tridentského koncilu.

Jak je ostatně známo, už když byl povolán do Říma strýcem, papežem Piem IV., byl jmenován kardinálem a stanul v čele papežského sekretariátu, usiloval o to, aby koncil, přerušovaný v roce 1552, znovu zahájil své práce, dospěl k završení a tak stanovil linie právě velké reformy, kterou Církev tolik potřebovala. Byla to intenzivní činnost, která odhalila jeho výjimečné pracovní schopnosti a již se horlivě věnoval, s vědomím, že pracuje pro dobro Církve. V závěru koncilu napsal kardinálu Moronemu: „Tolik si přeji, aby jakmile bude tento svatý koncil potvrzen, se dle očekávání začalo podle něj jednat v souladu s potřebami, které má celé křesťanství“.

Cestu obnovy, jak ji tehdy nastínil Tridentský koncil, přijal jako směrnicí své činnosti na *milánském stolci*.

Když jednou v Římě jako člen zvláštní kardinálské komise přispěl k vytvoření všeobecných směrnic k aplikaci koncilu, jakmile mu byla svěřena pastýřská odpovědnost za milánskou Církev, vnímal pak naléhavou potřebu převést tyto směrnice ve skutky podle možností a zvláštních požadavků této církevní komunity. Tedy potom, co v Římě prokázal šíři a hloubku svých záměrů obnovy, uměl rovněž v Miláně projevit mimořádnou schopnost vkládat tyto zásady do konkrétních situací. Jak o něm napsal kardinál Seripando, byl „mužem plodů, nikoli květů, činů, ne slov“. Proto chtěl aplikovat reformní kánony bezprostředním přechodem k činům; a je třeba říci, že se u kněží, řeholníků a především u Božího lidu dokázal setkávat s velkorysou ochotou ke svým pastoračním očekáváním.

Starost svatého Karla o uskutečňování ustanovení Tridentského koncilu je zřejmá především z jeho snahy o zřizování *seminářů*, což bylo předmětem jednoho z nejvýznamnějších dekretů koncilního zasedání. Tento dekret byl schválen 15. července 1563 a hned následujícího roku svatý Karel, tehdy ještě sídlící v Římě, založil v Miláně první seminář a svěřil ho otcům Tovaryšstva Ježíšova. V následujících letech pak založil ještě další menší semináře.

Dalším polem na němž Karel vyniká jako „biskup Tridentského koncilu“, je ustanovení *provinčních koncilů* a *diecézních synod*, jak si je přál právě Trident, a které povstaly po dlouhém zapomnění sahajícím do středověku. I z těchto církevních shromáždění jasně vyvěrá přesvědčení Boromejského, zcela v souladu s tridentskými záměry, že reforma musí začít od svědectví dobrých pastýřů a dobrých kněží: „Já jsem rozhodl – napsal papež Pius IV. – že reformu předepsanou Tridentem začnu od prelátů: to je nejlepší cesta, jak zajistit v našich diecézích poslušnost. My musíme kráčet jako první: tím snadněji nás budou následovat nám podřízení“.

Koncilní a synodní legislativa učinily ze svatého Karla tvůrce nového místního církevního práva, jenž ve vaší diecézi zanechalo svou pečeť dodnes. On však chtěl být především pastýřem, a proto množství vydaných směrnic opatřil řadou podrobných instrukcí, jež dokazují konkrétnost jeho pastýřského vnímání. Přesného vědomí potřeb svého lidu pak nabyl prostřednictvím velkého počtu *pastoračních návštěv*, během nichž se snažil ocenit funkci farností.

V této souvislosti můj předchůdce papež Pavel VI. právem konstatoval, že jedním z nejcharakterističtějších rysů jeho episkopátu byl záměr „vytvořit svatost lidu, kolektivní svatost, učinit svatým celé společenství“.

Dnešní liturgie říká: „I kdybych měl kráčet temnotou rokle, nezaleknu se zla, protože ty jsi se mnou“.

Karel Boromejský měl stále široce otevřené srdce pro chudé a potřebné.

Dokázal trpět s trpícími.

Kristova láska, kterou prokazoval každému z nich, mu dovoľovala nebát se žádného zla.

To se zvláště projevilo, když se Milán během moru, který tu řádl, stal skutečně „temnou roklí“ lidského neštěstí, o níž mluví žalmista. Při té příležitosti chtěl jako Kristus „milovat své až do krajnosti“ (srv. Jan 13,1), a být připraven dát za ovce svůj život. Tomuto riziku nákazy se skutečně vystavoval svou přítomností mezi nakaženými morem, jimž přinášel svou pomoc, útěchu svého slova a svátostí.

Svou horlivostí a prestiží stanul v čele řízení díla pomoci a postaral se o vydání směrnice pro službu nemocným a vnesl řád a disciplínu do podobných dramatických svízeli.

Mor se tak pro něj stal příležitostí, jak upevnit své spojení s milánským obyvatelstvem, které v této chvíli miloval víc než kdy jindy. Viděl jeho neštěstí, když bylo „hladové, ustrašené a potřebovalo neustálou pomoc, aby přežilo“; pak ale – také díky své činnosti – viděl povstání: „Ó Boží dobrota a milosti – řekl v homílii na konci roku 1576 – jak se teď všechno změnilo? Jak se ty naše trhliny hned zacelily? Jak se vrátilo zdraví, obnovila naděje na dřívější velikost?“ Je tu patrná pokora svěťce, jenž v tomto návratu života poznává moc Božího prstu, stejně jako předtím, v morové ráně, poznával uzdravující odkaz na pokání a věčné hodnoty.

Když se 3. listopadu 1584 milánská Církev shromáždila kolem svého umírajícího kardinála, myšlenky i srdce všech se upíraly na obraz Dobrého Pastýře. „My jsme poznali lásku“.

„Z toho jsme poznali lásku: že vydal za nás svůj život“ (1Jan 3,16).

A Karel Boromejský, s očima upřenými na Kristův kříž, vydal až do krajnosti svědectví tomu, jenž byl jeho „cestou, pravdou a životem“ (Jan 14,6).

„Hospodin je můj pastýř...“

Štěstí a přízeň mne provázejí/ po všechny dny mého života/ přebývat smím v Hospodinově domě na dlouhé, předlouhé časy“ (Žalm 23,6).

Před čtyřmi staletími Karel Boromejský opouštěl tato místa, a jeho odchod se stal počátkem oné plnosti života, kterou svěťci nacházejí v samotném Bohu.

Když si po čtyřech staletích celá Církev připomíná život a smrt svatého Karla, adoruje a děkuje Nejsvětější Trojici, - neboť „slávou Boží je živý člověk“ (Irenej): člověk v celé plnosti života, jaké se dosahuje v živém Bohu.

